

Seterdrift i Trollheimen

Setrene i Trollheimen kommer i de skriftlige kildene kommer først til syne utpå 15-1600-tallet. Men på den tida var seterbruket alt gammel tradisjon. Trolig oppsto fjellsetringa så tidlig som i slutten av jernalderen (600-800-tallet). I bygdene ble det trangere i vikingtid og i de første par hundreåra av kristen tid, slik at stadig flere tok til å utnytte beitemene i fjellet. Store deler av Trollheimen ble tidlig tatt i bruk til seterdrift. Før svartedauen (1350) regner en med at det også var endel *helårsbosetting* langt opp mot fjellet.

Det viktigste seterområdet i Trollheimen har opp gjennom historien vært Folldalen og Gjevilvassdalen. Den faste bosettingen i Folldalen opphørte omkring 1920 (Liagarden, Gamlegjerdet og Neverholten), mens dalen hadde stor seterdrift til inn i etterkrigstid, ved noen setre helt fram til oppdemmingen av dalen i 1960-åra. Setrene i Folldalen tilhørte enten gårder i Surnadal eller Rindal. Kortest vei til bygd hadde de tre Sandesetrene på vestsida, Børset eller Kvammensetra og Aunesetra på østsida av dalen rett nedafor Follsjødemningen. Innover dalen ligger i dag flere av de gamle setervollene neddemt. Det gjelder Eldtjønnbusetra (Sande), Gården (som seter seinest brukt av Børset i Rindal), Solemsetra, Aunesetra (Austigard Aune i Rindal), Uteton (Fiske-gårdenes støl) og Gammelgjerdet (som seter brukt av Kvammen og Fiske). Lengst setervei innover Folldalen hadde brukerne av Fugeløysetra, Dønnemsetra, Storsetra og Langlisetra, som alle ligger innafor Trollheimshytta og står som etslags minnesmerke over lang utmarkstradisjon selv om seterdrifta forlengst har tatt slutt.

Andre Rindals-gårder hadde setre på nordsida av fjellområdet, fra 1700-tallet av også i Svartådalen. Men der foretok Grindals-bønder utover på 1800-tallet endel oppkjøp. På østsida av Trollheimen setret både gårder i Meldal og Rennebu. Vålåskaret innunder Resfjellet var i gammel tid en storgård som fra midten av 1700-tallet mistet si helårsbosetting og ble liggende som ei stor setergrend. Setervegen fra Grindal i Rennebu ble mye brukt, og innover fjellet her finner fjellvandrere i dag også flere setre eller setertufter, bl.a. flere som ble brukt av gårdene i Åsgrenda i Rennebu. På Jøldalssetrene var det folk fra gårdene i Grindalsgrenda som holdt til med buskapen sommers tid.

Nerskogen hadde opprinnelig et omfattende seterbruk. Dette tok heller ikke slutt etter at Nerskogen fikk bureising og fast gårdsbosetting fra 1930-tallet av. På Rennebu-sida har både Heldalen og Minilldalen flere store setergrender, det samme har Skardalen på Oppdals-sida.

Få bygder i landet har vært så avhengig av seterbruk som Oppdal. Bygda har knapt med beitemark nede i dalen, men desto større utmarksressurser. På nordsida av Oppdal står Gjevilvassdalen fram som det frodigste området i så måte. Dalen er da også utnyttet til setring gjennom hundrevis av år, og har

Innerst i Gjevilvassdalen ble Vassendsetra brukt i mange generasjoner.

også hatt enkelte gårder med helårsdrift. De fleste setrene finnes på i solhellinga på nordsida av vatnet, men heilt inne i vestenden, i Vassenden ble det i si tid setret, fra Dørrem-gården. Med vei et godt stykke langs vatnet på begge sider, brukes Gjevilvassdalen fortsatt av bøndene i Oppdal, sjøl om den tradisjonelle setringa også her har tatt slutt.

Storlidalen var også opprinnelig en seterdal, brukt av Lønset-gårdene. Men den faste bosettinga som en fortsatt finner her, er også fra langt tilbake.

Vest i Trollheimen kan en finne spor etter fire Sunndalssetre ved Tovatna. Ned mot Todalen går ruta forbi Naustådalsetra som fra 1779 har vært seter under Kårvatn. Navn som Gammelsæterdalen og Gammelsæterfjellet vitner også om setring, men spor i terrenget er det her vanskelig å finne. Tydeligere er minnene etter denne gamle utmarksbruken i Romådalen i Todal og i Vindøldalen, der gårdene i nedre Surnadal hadde flere setre og støler. Til Innerdalen var seterveien lang og bratt fra Opdøl og Fale i Sunndalen. Her er Renndølsetra (Opdølsetra) et eksempel på at ei gammel seter ikke nødvendigvis trenger å bli borte om den er gått ut av tradisjonell bruk. Som turisthytte har den tilpasset seg ei ny tid.